

HALK DESTANI*

Yazan: Felix J. OINAS

Çev.: Dilek BEDEN**

Redaksiyon: Selcan GÜRÇAYIR***

Halk (veya sözlü) destanı şarkıları, sıra dışı insanların maceralarını anlatan açık ve süslü bir dille ve öykü biçiminde oluşturulmuş şiirlerdir. Belli yazarlara atfedilen yazılı destanlardan farklı olarak, ağızdan ağza aktarılır. Eski İngiliz destanı *Beowulf*, Ortaçağ Alman destanı *Nibelungenlied* ve Ortaçağ Fransız destanı *Chanson de Roland* gibi uzun destanları, sözlü destan terimi içine alamayız. Çünkü bu destanların gelişimi hem sözlü hem de yazılı versiyonları içerir. Avrupa'da sözlü destan en saf haliyle Slavlar (özellikle Ruslar, Yugoslavlar ve Bulgarlar) ve Balto-Finler (özellikle Finler ve Karelianlar) arasında görülür. Bu araştırmada, Slavlara ve Fin-Karelianlara (burada basitçe Fin olarak adlandırıldı) ait destanlardan örnekler vereceğiz.

Sözlü destanların geniş çapta toplanması ve çalışılması geçen yüzyılda Doğu Avrupa'da başlamıştır. Finlandiya'daki derlemelerin çoğu 1820 ve 30'larda, Finlerle ilgili şarkıların çoğunu *Kalevala* adlı destanda toplayan Elias Lönnrot tarafından yapılmıştır. En iyi ve eksiksiz destan şarkıları kuzey Fin-Karelia'da ve Rus Karelia'da bulunmuştur. Yugoslavya'daki destan şarkıları ve diğer halk ürünlerinin büyük bir koleksiyonunu toplama hünere, çalışmalarına 1820'lerde başlayan Vuk Karadžić'e aittir. Yugoslav destanları en iyi şekilde Sırbistan, Karadağ ve Dalmaçya'nın bazı bölgelerinde korunmuştur.

Rusya'da, destansı şarkıların geçen yüzyılın ortalarında neredeyse yok

olduğu düşünülüyordu; ta ki bu geleneğin hâlâ yaşadığının Karelia'da (Onega Gölü ve kuzeyi) P. N. Rybnikov ve A. F. Gil'ferding (sırasıyla 1860'ta ve 1871'de) tarafından bulunmasına kadar. Bu buluş, okur-yazar dünya için çok şaşırtıcı ve sansasyoneldi, Macpherson'un İngiltere'deki Ossian şiirleri gibi aynı zamanda şüphe yarattı. Daha sonraki derlemeciler, Beyaz Deniz ve kuzeydeki nehirler etrafındaki bölgelerde oluşmuş önemli Rus destanları da eklediler.

Destanların oluştuğu bölgelerin haritasına bakarsak bu bölgelerin hepsinin Finlandiya ve Slav ülkelerinin dışında, yani kültür merkezlerinin uzağında yer aldığını görürüz. Bu bölgelerde hayat aynı ilkel ve ataerkil şekilde yüzyıllarca devam etmiş ve böylece destan geleneğinin devam etmesi için uygun koşullar korunmuştur.

Sözlü destanın başlangıcı çok eski tarihe dayanır. En eski Fin destan şarkılarının oluşması Demir Çağı ortasına (M.S. 400-800) ya da Viking döneminin başlangıcına (M.S. 800-1050) denk gelir. Bu şarkıların bazıları denizi konu alırlar ve balıkçıların ilgi alanlarını paylaşırlar. Bunların, batı Finlandiya'nın sahil bölgelerinde oluştuğu açıktır.¹

Byliny (*bylina* diye söylenir) adı verilen Rus kahramanlık destanı, Rus tarihinin başlangıcına kadar uzanır, fakat büyük ihtimalle daha eskiye dayanır. *Byliny*'nin büyük bölümü, Rus tarihindeki en vahim olay olan Tatar istilasını (13. yüzyılın ilk yarısı) ile ilgilidir. Ruslar ve

* Bu makale Richard M. Dorson'un editörlüğünü yaptığı *Folklore and Folklife: Introduction* (1972) adlı kitabın 99-115 inci sayfaları arasından çevrilmiştir.

** Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi.

*** Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü Araştırma Görevlisi.

komşuları Pechenegler ve Polovtsianlar) arasındaki ilk çatışmaların *byliny*'de Tartarlarla yapılan savaşlar olarak yorumlanmış olması muhtemeldir.

Yugoslav sözlü destanının Orta Çağın başlangıcında ortaya çıktığı düşünülmektedir, fakat bu zamandaki destan yapısı yok olmuştur. Bilim adamları, Türklerin Sırbistan'ı yerle bir ettiği Kosovo Savaşı'nın, bu destanı tamamen değiştirdiğini öne sürmektedir. Türklere karşı savaş, geçen yüzyılın başına kadar Yugoslav destanının en belirgin konusuydu.

Sözlü destan şarkılarının ortaya çıkışı ve yayılışıyla ilgili Sovyet teorileri Slavlar arasında genel olarak kabul görmüştür. Vsevolod Miller tarafından geçtiğimiz yüzyılın sonuna doğru geliştirilen ve diğer tarihi okul temsilcileri tarafından da paylaşılan önceki teorilere göre, Rus *byliny* prenslerin maiyetindeki şarkıcıların da içinde olduğu yüksek sınıf arasında ortaya çıkmıştır. Daha sonra *byliny*'nin aşağı sınıfın profesyonel şarkıcıları olan *skomoroxiler* tarafından devralındığı ve son şeklinin onlar tarafından verildiği öne sürülmüştür. *Skomoroxilerin* on yedinci yüzyılda devlet tarafından yasaklanmasıyla, Rusya'nın dışına özellikle kuzeye taşınmışlardır. Orada köylüler *byliny*'yi *skomoroxilerden* devralmış, geliştirmiş ve kendi tipik köylü özelliklerini eklemiştirlerdir.

Hükümet ve parti, Sovyet doktrini ile uygun bir çizgiye getirmeye karar verene kadar, *bylininin* oluşturulması ve yayılışı ile ilgili bu teori, otuzların ortasına değin Sovyetler Birliği'nde kabul görmüştür. Destanın özellikleri ve kökeniyle ilgili geniş çaplı bir tartışma başladı. Bu tartışma, *byliny*'nin aristokrat kökeninin reddedilip milliyetçi yönünün vurgulanmasıyla sonuçlandı. Bu politika değişiminden sonra, halk bilimciler önceki fikirlerinin yanlış olduğunu açıklamak ve *bylininin* kökeninde, köylü ve çalışan insanların etkili bir rol oynadığını göstererek kanıt aramak zorunda kaldılar.

Bu Sovyet teorisi Yugoslavya'ya da sıçradı. Burada da sözlü destanın yaratı-

cısının, askeri aristokrasi olduğu fikri yasaklandı ve destanın kökeninin köylülere dayandırıldığı yeni teori, tek geçerli teori olarak açıklandı. Köylülerin, şarkıları koruduğu, değiştirdiği ve yeni şarkılar ürettiği doğrudur, fakat ilk şarkıların onlar tarafından üretildiği şüphelidir. Bu şarkılar, profesyonel şarkıcılar tarafından oluşturulmuş olmalı, tıpkı Batı Avrupa destanının profesyonel âşık ve gezgin şarkıcılar tarafından oluşturulması gibi.

Sözlü destan şu kategorilere ayrılabilir: Şamanistik, kahramanlık, romantik ve tarihi. Şamanistik destan, gerçek anlamda, kahramanlıkla ilgili olmayan işlemlerle ilgilenir, fakat büyü ve insan *dışı* olaylarla tamamlanır. Fin-Karelian destanı temel olarak şamanistiktir. Bu destanın iki önemli karakteri olan Väinämöinen ve Lemminkäinen büyücüdür. Bir bot inşa etmek için Väinämöinen'in ihtiyacı olan, yetenek değil, sihirli sözlerdir. Büyülü sözlerin tamamını bilmediği durumda, diğer bir dünyaya geçer veya uzun zamandır ölü olan Antero Vipunen adlı bir şaman gelir. Vipunen'in ağzından karnına girer ve orada gezinir. Väinämöinen ve Lemminkäinen'in, insanları büyülemek için şarkı söyleme yeteneklerinin olduğu belirtilir. Väinämöinen, şarkı söyleyerek kendini beğenmiş bir genç olan Joukahainen'i, öncekinin yardımı olmadan kurtulamayacağı bir bataklığa atar. Väinämöinen mucize *kantelesi* (yaylı bir çalgı) ile şarkı söylemeye başladığında tüm doğa, hayvanlar ve periler onu dinlemeye gelir. Lemminkäinen altın ve gümüş giysiler içinde Päivölä kutlamalarına katılanlara şarkı söyler, iğrenç sığır çobanı hariç; bu yüzden sığır çobanı onu öldürür.

Rus destan kahramanı Volx (ya da Vol'ga) Vseslav'evič şamanistik Fin kahramanlarına benzer. Kendine ve çevresindekilere yiyecek sağlamak için kendini bir mızrağa, şahine veya kurda dönüştürebilir. Değişik hayvanlar şeklinde, Çariçe'nin atlarına ve silahlarına zarar verir. En sonunda çevresindekilerle Çariçe'nin ordusunu yerle bir eder.

Kahramanlık destanı, normal insanların sahip olamayacağı yetenek ve cesaretle gerçekleştirilen olayları anlatır. Bu olaylar, ülkenin iç ve dış düşmanlarına karşı gerçekleştirilir. Rus *byliny* kahramanı Il'ja Muromec, bir kuşla insanın birleşimi, kötü niyetli bir yaratık olan ve bir geçidi kapatıp kimsenin geçmesine izin vermeyen Hırsız Bülbül'ü öldürür:

Bülbül bir bülbül gibi ışık çalar,
Zavallı, vahşi bir canavar gibi çığlık atar:
Karanlık ormanlar yeryüzüne selam eder,
Bütün bitkiler ve çimenler solar,
Gök mavisi çiçekler boynunu бүker,
Bütün fani yaratıklar ölür.²

Il'ja ayrıca, iki *sažen* (bir sažen= 7 fit) boyunda olan, bir oturuşta 3 inek yiyen ve bir kralı aşçı olarak tutan Büyük Idol'le savaşı ve onu öldürür. Dobrynja Nikitiç, on iki ağız olan Rusya topraklarına uçup, orada insanları kaçırıp öldüren ve yenilmesi zor ejderhayı öldürür. Aralarındaki kavga üç gün sürer ve bu sırada savaşı bırakmaması için cennetten mesajlar alır. Aleša Popoviç, üç sažen uzunluğunda olan ve Prens Vladimir'in ziyafetine ancak 60 adamla taşınabilen ejderhanın oğlu Tugarin'i öldürür. Tugarin'in atı bile korkunçtur; ağızından alevler püskürten ve kulaklarından dumanlar çıkan korkunç, vahşi bir canavardır.

Rus *byliny*, güçlü etmenleri göstermeye çalışır. Destan anlatıcısı, dinleyicilerinde şaşkınlık ve heyecan yaratmaya uğraşır. Bunu sürekli olarak zıtlıklar kullanarak yapar. *Bylinanın* başında, hikâye kahramanı, zayıf gösterilir, düşmanın gücü ise abartılarak anlatılır; düşman yenilmez güçlere sahip olarak gösterilir. Tüm dinleyenler düşmandan korkar ve vahşiliğinden ürker, ta ki kahraman tüm gücünü kullanıp onları yenene kadar.³

Yugoslav destansı şarkılarının kahramanları, yetenek bakımından Rus kahramanlarından daha aşağı değildir. 'Dušan'ın Evliliği' şarkısında, genç Miloš Vojinoviç tek kavgada bir kralın şampiyonunu öldürür, üç başlı Vojvoda Balačko'yu yener ve onun Latin (Katolik)

yardımcısını yok eder. Mahkûm Jurišić Janko tek başına kötü bir at ve kör bir kılıçla sultanın iki yüz yeniçeriden (Sultanı korumakla görevli askerler) oluşan seçkin ordusunun üzerine gider, ordunun yarısını öldürür ve diğer yarısını sultana geri gönderir. Prens Marko'nun başarıları saymakla bitmez. Otuz Sırp kadın mahkûmu, Vezir Golišan ve onun üç yüz Türk adamının elinden kurtarır. Tek başına General Vuča'nın oğlunu, onun üç yüz atlıdan oluşan ordusunu ve General Vuča'nın kendisini bin atlı askerleriyle birlikte yener; general ve oğlunu birlikte bağlayıp şehrindeki hapishaneye götürür. Hatta bir dağ perisini (*vila*) yenerek onu öldürmüş olduğu Vojvoda Miloš'u yeniden diriltmeye zorlar. Marko'nun sadece varlığı öylesine terör yaratır ki, çevresine korku salan Ljutica Bogdan'ın dizleri onun gözlerine bakınca titremeye başlar. General Vuča'nın gelini, Marko'yu şatosunun yakınlarında görünce korku içinde titremeye başlar ve üç sene boyunca ateşli hastalık geçirmiş gibi titrer.

Romantik destan, aşk ve macera şirirleri içerir ve kahramanlık olaylarıyla ilgilenmez. Kaukamoinen ve Ahti Saarelainen (ada adamı) etrafında yoğunlaşan Fin şarkıları, Viking Çağı'nın maceracı ruhuyla doludur. Kaukamoinen (şarkılarda bazen Lemminkäinen olarak adlandırılır) Finlilerin Don Juan'ıdır. Kılıcını kolaylıkla kullanır ve sayısız kadınla aşk ilişkisi vardır. Durumu dayanılmaz ve tehlikeli hale geldiğinde, korkakça ortadan kaybolur. Ahti Saarelainen savaşa oyle isteklidir ki genç karısı ona verdiği sözü tutmadığında, onu bırakır ve savaşa gider. Lönnrot da *Kalevala*'da, Kaukamoinen ve Ahti'nin maceralarını Lemminkäinen'e atfetmiştir ve böylece karışık bir figür yaratmıştır.

Çurilo Plenковиç, Rus *bylinysinde* tipik kadınların adamıdır. Sarı bukledi saçları ve güzel görünüşüyle ün yapmıştır ve onu özel hizmetçisi yapmak isteyen Vladimir'in karısı Apraksija'yı etkilemiştir; hayatı, evli bir kadının yatağında kızgın kocası tarafından sonlandırılır.

“Aleša ve Dobrynja” şarkısı Aleša’nın, Dobrynja’nın yokluğunda onun karısıyla evlenmeye çalışmasını anlatır. Bu denemesi, düğün günü Dobrynja’nın beklenmedik şekilde dönmesiyle başarısız olur. Bülbül Budimirovič hakkındaki destan şarkısında, şehvetli istek tersine çevrilir; yabancı zengin bir tüccar olan Bülbül, Kiev’de bir saray yaptırdıktan sonra Prens Vladimir’in yeğeni Zabava Putjatična, ona kendi toprağını önerir. Bunun gibi bir cadı olan Marinka, Dobrynja’yı kocası yapmak için her yolu dener, fakat sonunda onun tarafından öldürülür. Ayrıca Sadko şarkıları romantik destanlara dahil edilebilir. Novgorod’da fakir bir *gusli*-çalgıcısı olan Sadko, su kralı Lake II’men’i çalışıyla öyle büyüler ki, altın solungaçları olan bir balıkla ödüllendirir. Deniz çarımın krallığında uzun yıllar geçirdikten sonra, Çarı müziğiyle eğlendirir ve en sonunda evine dönmeyi başarır.

Tarihi şarkılar birçok değişik tarihi olay ve kişiyle ilgilidir. Bu şarkılar, bazı olaylar veya kişilerin ve oluşan duyguların etkisiyle ortaya çıkan izlenimleri gösterir. Bu yüzden tarihi değildir; daha çok tarihi olay ve karakterlere gösterilen tepkileri şiirsel bir biçimde anlatan türdür.⁴

Rusya’da tarihi şarkılar on altıncı yüzyılda tarihi kişiliklere karşı yeni bir yaklaşımın sonucu olarak ortaya çıktı. O tarihte kahramanları, kanunların uygulanamayacak derecede işleri olan süper insanlar olarak betimlemek mümkün değildi.⁵ Tarihi şarkılar, Korkunç Ivan ve Büyük Peter gibi popüler bazı çarlara yoğunlaşır. Kazan’da bir madene Korkunç Ivan tarafından katledilmek istenen askerleri, cesur bir askerini kurtarması ve gencin Büyük Peter’i güreş maçında yenmesi gibi olayları hikâye tarzında anlatır. Tarihi şarkıların bir kısmı, tarihi önemli olan olaylarla ilgilidir; örneğin Sibirya’nın fethi (merkezi kahraman olarak Ermak Timofeevič), Sıkıntı Dönemindeki çalkantılı yıllar (baş kahraman olarak Yanlış Dimitri) ve Stepan Razin ve Emeljan Pugačev tarafından öncülüğü yapılan köylü hareketleri.

16. yüzyıldan sonraki Yugoslav destan şarkıları da tarihi olarak nitelendirilebilir. Osmanlı İmparatorluğu çöküşü geçtikten sonra, Sırbistan’daki Türkler daha serbest hareket edebiliyor ve bu, Hıristiyan nüfusun bastırılmasına sebep oluyor. Ülke içindeki (*hajduk* olarak anılır) ve dışarıdan gelen (*uskok* olarak anılır) savaşçıların Türklere karşı hareketleri arttı. Bu, destan şarkılarında yansıtılmıştır; Marko’yu esas kahraman yapan şarkıların yerine, *hajduk* ve *uskok* şarkıları, korkusuz liderlerini ve macera zevkini temel alarak, baskın hale geldi. Baskıcı Türklere karşı olan intikam duygusunu yansıtan olaylar tarihi gerçeklere genelde yakındır.

Sözlü destanın ana karakterleri sıradan insanlar değildir. Fin destan şarkılarının temel karakterleri, Väinämöinen ve Ilmarinen kültürel kahramanlardır. Väinämöinen, tarihhöncesi zamanlarda evrenin yaratıcılarından biridir ve onun kemeri, ayakkabıları ve tırpanı hâlâ yıldızlı gökyüzünde görülebilir. Bir şaman olarak, kabilesinin kudretli bilgisi ve ruhani lideridir. Väinämöinen’le ilgili şarkıların, geçmişte gerçekten yaşamış ve çok saygı duyulan bir şamanla ilgili efsanelere dayandırılmış olması muhtemeldir. Ilmarinen, gökteki yıldızları yapan ve hatta tüm gökyüzü oluşturan bir demircidir. O ilk kıvılcımı çıkarıp Väinämöinen’le birlikte insanlığa ateşi sunan kişidir. Ilmarinen, hiç durmadan tahıl, tuz ve para öğüten ve gökyüzünü destekleyen bir sütun olduğu düşünülen mucizevi değirmen *Sampoyu* yapmıştır.⁶

Rus ve Yugoslav destanların ana figürleri en üst düzeyde beceri sergiler. Rus *bylina* kahramanı Il’ja Muromec, bir destan kahramanı için ideal özelliklere sahiptir; cesurdur, ülkesinin sadık hizmetkârı, yetim, dul ve fakirlerin koruyucusudur. Kendisiyle ilgili şunları söyler:

Hıristiyanlığın kaderi için hizmet edeceğim
Ve Rus toprakları için,
Ve Kiev’in başkenti için,
Ve dul, yetim ve fakirler için.⁷

Dobrynja Nikitić, çok cesur olması yanında; ideal bir şövalye ve diplomattır. Kibar tavırları vardır ve zekice konuşur. Prens Vladimir, politik veya benzeri görevlere temsilci olarak onu gönderir. Aleša Popovič karakteri daha karmaşıktır. Bir yanda çok gözüpek ve beceriklidir, diğer yanda ise kıskançlık, açgözlülük ve kendini beğenmişlik gibi özellikleri vardır. Bu olumsuz özellikler, bir rahibin oğlu olmasından dolayı ona atfedilmiş olabilir. (Popovič, “rahibin oğlu”).

Il’ja ve Aleša figürlerinin herhangi bir tarihi kişilikten esinlenilmiş olması kesin değildir, fakat Dobrynja’nın Vladimir’in amcasıyla bağlantısı olabilir; Dobrynja’nın bazı rolleri (Prens Vladimir’in Rogned için çöçatanlığı ve Rusların Hıristiyanlaştırılmasındaki yardımları) *bylina* kahramanının rolleriyle benzeşir.

Prens Marko, Yugoslav sözlü destanında çok yönlü bir figürdür. Destan kahramanı Prens Marko ile Sırbistan’daki küçük bir eyaletin yöneticisi olan (1371–95) tarihi Prens Marko arasındaki bağlantı henüz bulunamamıştır. Tarihi Marko önemsiz bir yönetici, Türk Sultanı’na bağlı bir hizmetkârdır ve Hıristiyanlarla savaşırken ölmüştür. Destan, Marko’nun, Sultanın otoritesini kabul etmesiyle ilgili tarihi gerçeğe uyuşur, fakat onu Türklerin en azılı düşmanlarından biri olarak gösterir, hatta sultan bile ondan korkar. “Onun kılıcı keskindir ve bileği inatçıdır.” En korkunç kavgalara bile girmekte tereddüt etmez, silahsız olsa bile. Onun inanılmaz gücü, nüktedanlığıyla tamamlanır. Ayrıca bazı olumsuz nitelikleri vardır: Çabuk sinirlenir, inatçıdır ve içmeye meyillidir.⁸

Yugoslav destanının sonraki diğer kahramanları birkaç olayla anlatılır. Sultan Murat’ın katili Miloš Obilić, korkusuz, mükemmel bir şövalyedir. Vojvoda Momčilo’nun temel özellikleri, yüksek fizik ve manevi gücüdür. Jugović Kardeşler, Kral Lazar, Stefan Musić ve diğerleri düşmana karşı savaşta kahramanca ölmenin sembolü olmuşlardır.⁹

Tarihi şarkılardaki karakterler, sıradan insanlara daha yakındır. Rus tarihi şarkıları, yönetici ve asileri tarafsız bir açıdan anlatır. Sadece şarkılarda yöneticilerin eşleri olarak görünen bazı basit figürler çok az yüceltilir. Yugoslav tarihi şarkıları, Türklere karşı korkusuzca ve cesurca savaşan *hajduk* ve *uskok* liderlerini anlatan kahramanlık şarkılarından birini hatırlatır.

Destan şarkılarının uzunluğu değişir. Fin destan şarkıları 50 ile 400 mısra arasında değişir ve kısa sayılabilir. Rus şarkıları 100 veya daha az sayıda mısradan başlar ve 1000 veya daha fazla mısraya kadar uzayabilir. 800- 1000 ve hatta 2000’den fazla mısradan oluşan şarkılar olmasına rağmen Yugoslav destanının ortalama uzunluğu 300-500 mısradır. Kaydedilmiş en uzun Yugoslav şarkısı 13. 000 mısradan uzundur.

Şarkılar genellikle bir olayı anlatır, nadiren daha fazla. Ortak bir konusu olan veya belli bir kahramanla ilgili olan şarkıları bir destanda toplama eğilimi vardır. Finlandiya’da, mucize değirmen Sampo’yla ilgili şarkılar, uzun zaman önce bir araya getirilmiştir. Sampo’nun Pohjola’ya nasıl vaatte bulunduğu anlatır; nasıl çalındığını ve daha sonraki olayları. Bu olaylar çemberindeki en eski bölüm Sampo’nun çalınmasıdır ve bu bölüm, mitolojik Norobotton’a yapılan yolculukları anlatan İskandinav *fornaldar* destanlarının etkisinde yazılmıştır.¹⁰

Rusya ve Yugoslavya’da, kahramanlar ve konularla ilgili şarkıları birleştirmek için geçtiğimiz yıllarda benzer girişimler yapılmıştır. Şunu belirtmek gerekir; bağımsız şarkıları sadece bir araya getirmek uzun destanları oluşturmaz; müstakil şarkılar bir araya getirildikleri gibi kolayca bağımsız varlıklarını göstereceklerdir.

Uzun destanın gelişiminde bir adım, Bosna’nın kuzeybatısındaki Krajina kökenli kahramanlık şarkılarında atılmış olabilir, fakat başlangıç aşamasındadır. Bu destan, destan şarkılarının uzunluk

olarak değil, çaprazlama olarak genişletilmesiyle ifade edilir; bu, şarkıları birbiri ardına sıralamaktan ziyade, şarkının ana bölümlerini bir araya getirmektir. Kraji-na destanındaki olay iki yönlü olarak gelişir: Örneğin, hem kahramanın hem de düşmanın tarafında yer alır. Karakteristik sözde merkezdir: Merkez pozisyonundaki bir kişi kendi bakış açısından olup biten her şey için hesap verir.¹¹

Sözlü destan “destan kurallarına” sadık kalır- tekrarlar, geleneksel figürler, olayların detaylı betimlenmesi, süslü sıfatlar, artistik amaçlarla olayların yavaşlatılması maksadıyla benzetmeler.

Sözlü destanda, temel olarak ikiye ayrılabilir olan çok sayıda değişik tekrarlar vardır: Çekirdek(öz) tekrar ve yapı tekrarı. İlk tip tekrar, motifin özünü değiştirmeden yapılan tekrardır. İkinci tipte ise motifin özü değiştirilir.

Çekirdek(öz) tekrarı, örneğin, Sırp “Bağdat Şarkısı”nda görülür. Burada, Sultan paşalarına ve vezirlerine, imparatorluk çadırlarını açık araziye taşımalarını, imparatorluk kazanlarını kurmalarını ve Bosnalılara hoş geldin karşılması yapmak için gümüş kadehleri yerleştirmelerini söyler. Sonra, aynı kelimedeki her detayı tekrarlayarak, sultanın emirlerinin yerine getirildiği anlatılır.

Yapı tekrarı, Fin şarkısı “Kur Yapma Mücadelesi”nden bir örnekle açıklanabilir. Ilmarinen’in kız kardeşi Väinämöinen’i denize açılırken görür ve ona nereye gittiğini sorar. Väinämöinen ona, somon balığı avlamaya gittiğini söyler. Kız Väinämöinen’e, yalancı olduğunu söyler, çünkü teknesinde hiç ağ yoktur. Kız Väinämöinen’e aynı soruyu ikinci kez sorduğunda, kaz avlamaya gittiğini söyler. Kız ona tekrar yalancı olduğunu söyler, çünkü yanında köpek veya ok yoktur. Kız üçüncü kez ne yapacağını sorduğunda, Väinämöinen, Pohjola bakiresine kur yapmaya gittiğini itiraf etmek zorunda kalır. Bu örnekte, aynı motif bazı değişikliklerle üç kez kullanılır. Yapı tekrarının, destanın yavaşlatılması için uygun olduğu görülür.

Yineleme tipinin incelenmesi, şarkının ortaya çıkış zamanını gösterebilir, çünkü belli tip tekrarlar belli zamanlarda kullanılmıştır. Yapı tekrarının bir alt tipi (sözde diyalog formu), bazı Fin epik şarkılarının karakteristik özelliğidir ve Slav şarkılarında neredeyse görülmez, Viking Çağı’nda ortaya çıkmış olabilir.¹²

Sözlü destanlar, belli durumları benzer ya da aynı sözlerle betimleyen geleneksel formülleri (*loci communes*) çokça kullanır. Bu sözler şarkının başında yer alır veya olayın iki bölümünü bağlayan geçiş yerlerinde görülür. Bir Rus ya da Yugoslav destan şarkısına başlamanın geleneksel yollarından biri, bir şölenin veya bir şövalyenin maceraya atılmasının betimlenmesidir. Bir Rus destanında betimlenen tipik bir şölen aşağıdaki gibidir:

Zaferlerle dolu Kiev’de
Kibar Prens Vladimir adına,
Muhteşem bir ziyafet verildi
Prenlerin ve soyluların eşliğinde
Güçlü, kudretli kahramanlar için,
Tüm cesur savaşan kadınlar için.
Gündüz gece oldu,
Ve Prens çok eğleniyordu.¹³

Ayrıca Rus *byliny*’de, kahramanın sabah kalkışını, prensin huzuruna çıkışını ve saraya girişini, avlanışını, atın atlayışını ve diğer olayları geleneksel formüller kullanarak betimler. Yugoslav destanında daha da ileri gidilerek bir mesajın alınışı, iki kahramanın selamlaşması ve bir kavganın değişik aşamaları formüller kullanılarak betimlenir. Gelişler, ayrılışlar, kahramanın doğruluğu, giyinişi ve silahlanışı gibi önemsiz görünen davranışlar dinlevici tarafından özellikle beğenilir. Bunları kullanmayan şarkıcıya, seyirci tarafından baskı yapılır-belki ona şöyle bağırırlar: “adamı ve atı süsleyerek anlat, bunun için para vermek zorunda değilsin”. Önemsiz olsa da, bu betimlemeler hikâyenin gidişatını etkiler ve kendi dünyasını yaratmasına yardımcı olur.¹⁴

Destanlarda sabit epitetler kullan-

ma eğilimi vardır, bu, belli kelimelerin belli sıfatlarla tanımlanması anlamına gelir. Rus *byliny*'de bir at "iyi" ve arazi "açık" olarak tanımlanır. Bir huş ağacı, gün, kuğu ve çadır her zaman "beyaz", bir masa ve geçit "yüksek", güneş ve altın "kırmızı", kurt ve kaz "gri", çayır, yol ve arazi "geniş" olarak tanımlanır. Yugoslav destanlarında gün "beyaz", gökyüzü "açık" ve dünya "siyah"tır. Saraylar daima "beyaz", kaleler ve kuleler "beyaz" veya "ince", şehirler ve koyunlar "beyaz" veya "açık beyaz"dır.

Epitetler, eğer belli varlıkların veya nesnelerin tipik özellikleri vurgulanmak isteniyorsa kullanılır. Fakat eğer tipik olmayan bir karakterleştirme amaçlanıyorsa, sabit epitetler yerine özel epitetler kullanılır. Örneğin, Rus *byliny*'de bir köylü kızı genellikle "güzel" olarak adlandırılır. Prens Vladimir evlenmek istediğinde, uygun adaylar özel terimlerle betimlenir ve "güzel" epitetinden kaçınılır.¹⁵

Destan şarkılarında, karşılaştırmalar zaman zaman kullanılır. Büyük Idol, Rus *bylina*'da, "tas gibi kocaman gözlere, tırmık gibi bir ele" sahip olarak betimlenir. Yugoslav destanında birinin bıyığı için şunlar söylenir: "dişlerinin arasında siyah bir kuzu varmış gibi görünüyor" ya da "ayın çam ormanında parladığı gibi, göğsündeki zırh bıyıklarında parlıyordu". Slav destanlarının tipik özelliği olumsuz karşılaştırmalardır, örneğin Rus destanında:

Dönen gök gürültüsü değil, gürültü değil gürleyen
O Babasıyla konuşan Il'ja

Sırp-Hırvat destanında:

Gürültücü bir gri-mavi guguk kuşu konu
Bijeljina'nın üzerindeki tepeye;
Konan gri-mavi guguk kuşu değildi,
Oruđžic Meho'nun annesiydi.¹⁶

Tarihi şarkılar, süslemeyi ve yavaşlatmayı kahramanlık şarkılarından daha az kullanılır; bu yüzden daha kısadırlar ve daha çabuk ilerlerler. Ayrıca durumların detaylı betimlemelerinden kaçınılır.

Onların görevi, kahramanlık dünyasından resimleri boyamak değil, onları yakın zamanla ilişkilendirmektir.¹⁷

Şarkıcılar şarkıları, kalpten öğrenmezler, sadece şarkının en belirgin geçiş yerlerini hatırlarlar. Hızlı beste yapmayı mümkün kılacak özel bir beste tekniği kullanılır. Bu tekniğin temeli, birbiri yerine kullanabilen anahtar sözcükler olan formüllerdir. ("belli bir fikri belirtmek için aynı durumlarda kullanılan kelime grubu"). Bir destan şarkının sunumu sabit yerine kullanmalar içerir.¹⁸

Doğu Avrupa sözlü destanı, diğer destanlar gibi, dörtlük olarak değil, tek mısralar olarak oluşturulur. Her milletin destan şarkı vezni farklıdır. Fin destan şarkıları toplam sekiz heceden oluşur. Vezin kuralları, bir kelimenin kısa ilk hecesinin ictus (vurgulu hece) pozisyonunda kullanılmamasını ve uzun ilk hecenin non-ictus pozisyonunda kullanılmamasını gerektirir. Rus *bylina* vezni 3 veya 4 vurgu kullanır, vurgulanmayan hece sayısı önemli değildir. *Bylina* vezninin uzunluğu 8 heceden 14 veya 15'e kadar uzayabilir. Vezni yavaşlamayla bitirme eğilimi vardır. Yugoslav destanı ilk dört hecelik duruştan sonra 10 heceli dize kullanır (*deseterac*). Daha önceki zamanlarda 'bugarštica' adı verilen uzun dizeli vezin(14-18 hece) kullanılmıştır, 'deseterac' ve 'bugarštica'nın kullanılış sırası henüz bilinmemektedir.

Sözlü destan, monoton bir müzikle, genellikle bazı telli çalgılar eşliğinde söylenir. Finlandiya ve Karelia'da şarkılar, kadın ve erkekler tarafından seslendirilir. Eski kaynaklarda, iki adamın şarkı söylediği ve üçüncü bir adamın onlara kantele ile eşlik ettiği bilgisi yer alır. Şarkıcılar oturur ve sağ elleri birleşmiştir. Onlardan biri, dizinin üçüncü veya dördüncü ayağına kadar söyler ve sonraki şarkıcı ona katılır; dizeyi sonuna kadar söylerler. Daha sonra, sonraki şarkıcı dizelerin çoğunu tek başına tekrarlar ve son ayakta ilk şarkıcı ona katılır. İlk şarkıcı sonraki dizeyi söyler ve bu şekilde değişerek de-

vam ederler. Şarkıcıların bu pozisyonu, şaman davranışlarından kalmış olabilir. İlk şarkıcı şaman olarak, sonraki şarkıcı ise onun yardımcıları olarak görülebilir. Şamanın yardımcısının görevi; şamanı transtan geri döndürmektir.¹⁹ Son araştırmalar şunu göstermiştir: Karelia'da uzun zamandır bir erkek veya kadınla şarkı söyleme geleneği vardır. Bazı şarkılar, erkek şarkıcılar tarafından, bazıları ise kadınlar tarafından söylenir; her iki tarafın bir araya gelmesiyle söylenir.²⁰

Eski zamanlarda destan şarkıları söylemek Finlandiya ve Karelia'da boş vakit geçirme uğraşı ya da sanat için sanat yapma değil, büyümlü bir uğraşı. Bu şarkılar, insanoğlunun hayatını etkileyecek en gizli ve güçlü bilgileri içermekteydi. İlkbahar ve sonbaharda tohum ekmeyle ilgili şarkılar tarlaların verimini artırmak için söylenirdi, balık tutarken ve avlanırken söylenen şarkılar ise avın bereketli geçmesi için söylenirdi.

Slavlar arasında (Makedonyahılar hariç), destan şarkıları tek bir şarkıcı tarafından söylenirdi. Rusya'da, şarkı söylenirken çalınan en eski enstrüman, aslında 5 veya 7 telli olan fakat daha sonra yaklaşık 30 telli olan *gusli*'dir. Daha sonra bu enstrüman yerini, üçgen biçiminde telli bir enstrüman olan balalayka'ya bırakmıştır. Bazı bölgelerde balalaykalar yakın zamana kadar kullanılmaktaydı, diğer bölgelerde ise (Olonec) kullanılmaktadır. Sadece bir veya iki monoton melodi *bylina* şarkıcıları tarafından bilinmektedir.

Rus destan şarkıları, hem erkek hem de kadınlar tarafından söylenirdi. Kadınların *byliny* baladlarını söylemeyi tercih ettiği doğrudur. Rusya'da bazı bölgelerde, avlanmak için uzun zamandır evden ayrı olan erkekler *byliny*'yi yalnız söylerlerdi. Bu yüzden, kadınların bunları duyma ve öğrenme olanağı olmazdı.

Yugoslavya'da sözlü destan, kemana benzenen tek telli veya iki telli olabilen, eski bir enstrüman olan *gusle* eşliğinde erkekler tarafından söylenir. Ayrıca des-

tan şarkıları genellikle hiçbir enstrüman olmadan söylenir, özellikle seyahat ederken ve çalışırken.

Finlilere ve Slavlara, bin yıldan daha fazladır esin kaynağı olan sözlü destan, şimdi son zamanlarını yaşamakta. Fin-Karelian destan şarkıları, 1940'taki Kış Savaşı ve II. Dünya Savaşından sonra Rusya'daki bölgelerden gelen insanların yerleşmesi yüzünden büyük bir darbe yedi. Benzer şekilde Rusya'da, insanların hayat tarzlarını büyük ölçüde değiştiren 1917 Sovyet sisteminin gelişi, sözlü destanın yok oluşunu hızlandırmıştır. 1930 ve 40'larda, *byliny* ve tarihi şarkılar olarak adlandırılan "eski şarkıları" (*stariny*), yeni şarkılarla (*noviny*) değiştirme girişimleri olmuştur. Bu yeni şarkılar, eski, geleneksel *byliny* formunu kullanarak, Sovyet politika ve askeri liderlerinin işlerini övmüştür. Fakat bu "yeni şarkılar", şarkıcılar arasında kabul görmüştür ve Stalin'in ölümünden hemen sonra, "gerçek halk ürünleri" olarak görülmemiştir. Sözlü destan geleneği, muhtemelen en güçlü Yugoslavya'dadır. Bunda II. Dünya Savaşı'ndaki partizan hareketi önemli rol oynamıştır.

NOTLAR

1 Martti Haavio, Väinämöinen: Eternal Sage (Folklore Fellows Communications, 144; Helsinki, 1952), s. 62-63, 80-81.

2 N. Kershaw Chadwick, Russian Heroic Poetry (New York, 1964), s. 67.

3 A. P. Skaftymov, Poética i genezis bylin (Moskova ve Saratov, 1924), s. 46-61.

4 Carl Stief, Studies in the Russian Historical Song (Kopenhagen, 1953), s. 262.

5 Stief, s. 265.

6 Haavio, s. 206-36. Lauri Honko. "Finnische Mythologie," H. W. Haussig, ed., Wörterbuch der Mythologie 2: Das alte Europa (Stuttgart, n.d.) s. 360-61, 309-311.

7 A. M. Astaxova, ed., Il'ja Muromec (Moskova ve Leningrad, 1958), s. 395.

8 Vojislav Djurić, "Prince Makro in Epic Poetry," Journal of the Folklore Institute 3, (Hague, 1966), 315-24.

9 Djurić, s. 324-30.

10 Matti Kuusi, Sampo-eeos: Typologinen analyysi (Mémoires de la Société Finno-ougrienne 96; Helsinki, 1949), s. 311-56; Martti Haavio, Kirjokansi: Suomen kansan kertomaruoutta (Parvoo ve Helsinki, 1952), s. 280-94.

11 A. Schmaus, "Episierungsprozesse im Bereich der slavischen Volksdichtung," Münchener Beiträge zur Slavenkunde: Festgabe für Paul Diels (Veröffentlichungen des Osteuropa-Institutes München 4, 1953, s. 303-20.

12 Matti Kuusi, "Über Wiederholungstypen in der Volksepik," Studia Fennica 4 (Helsinki, 1952), 77 ff.; Milman Parry, coll., ve Albert B. Lord, ed., Serbocroatian Heroic Songs 1: Novi Pazar: English Translations (Cambridge ve Belgrade, 1954, s. 79-80.

13 Chadwick, s. 92.

14 C. M. Bowra, Heroic Poetry (London, 1964), s. 194-214; Maximilian Braun, Das serbokroatische Heldenlied (Opera slavica 1; Göttingen, 1961), s. 62-72.

15 P. D. Uxov, "Postojannye épitety v bylinax kak sredstvo tipizacii i sozdanija obraza," V. V. Vinogradov et al., eds., Osnovnye problemy éposa vostočnyx slavjan (Moskova, 1958), s. 161-68.

16 Bowra, s. 266-70.

17 Stief, s. 262.

18 Albert B. Lord, The Singer of Tales (Cambridge, Mass., 1960), s. 30-67.

19 Haavio, Väinämöinen, s. 132.

20 Leea Virtanen, Kalevalainen laulutapa Karjalassa (Suomi 113:1; Helsinki, 1968, s. 39-41, 49-51.

BİBLİYOGRAFYA ve SEÇİLMİŞ OKUMALAR Genel

Bowra, C. M. *Heroic Poetry*. London: Macmillan ve Co., 1964. Kahraman destanları ile ilgili en iyi ve en kapsamlı çalışma. Bütün dünyadaki temsil edici destanları analiz eden bu çalışma "kahraman destanlarının bir çeşit anatomisini sağlıyor" görünüyor.

Chadwick, Hector M. Ve Nora K. Chadwick. *The Growth of Literature*. 3 cilt, Cambridge: Cambridge Üniversitesi basımı, 1932-40. 1968 yılında yeniden basıldı. Bu çalışma birçok ülkenin halk edebiyatındaki kahraman efsaneleri üzerine genel bir çalışma olmasına rağmen, özellikle destan ve onun ana karakterleri üzerine yoğunlaşır. Bu çalışmanın dikkate değer ölçüde modası geçmiştir.

Lord, Albert B., *The Singer of Tales*. Cambridge, Mass.: Harvard Üniversitesi Basımı, 1960. Sözlü kompozisyon sanatı üzerinde önemli bir çalışma. Yazar (Milman Parry'nin takipçisi) öncelikle Yugoslav *guslarlar* tarafından kullanılan sözlü kompozisyonun prensiplerini kurar, daha sonra bu kanıtı popüler orijinlerini bulmak için, İlyada ve Odyssea ve çeşitli batı Avrupa destanlarına uygular.

Vries, Jan de. *Heroic Song and Heroic Legend*. New York: Oxford Üniversitesi Basımı, 1963; No. 69. Kahraman destanlarına genel bir giriş. Çeşitli Avrupa ve Asya destanlarını inceleyen bir araştırma ve kahramanın yaşamının altında yatan toplumsal örüntüleri verir.

Zirmunskij, V. "Épos slavjanskix narodov v sravnitel'no-istoričeskom osveščeni" [Tarihi-Coğrafi Yorum Bağlamında Slav Halklarının Destanı]. *Naro-*

dnyi geroičeskij épos. Moskova ve Leningrad: Gosudarstvennoe izdatel'stvo xudožestvennoj literatury, 1962. s. 75-194. Destan şarkılarının karşılaştırmalı tartışmasını harekete geçirci bir çalışma. Slavik ve diğer destan şarkıları arasındaki benzerlikler genetik olmaktan ziyade tipolojik olarak gösterilmiştir. Bu çalışmanın Almanca tercümesi yapılmıştır. Viktor Schirmunski, *Vergleichende Epenforschung* [Destanın Karşılaştırmalı Çalışması]. I. Berlin: Akademie-Verlag, 1961.

Fin Destanı

Haavio, Martti, *Kirjokansi: Suomen kansan kertomaruoutta* [Kalıplaşmış Kitap: Fin Halkının Epik Şiiri]. Porvoo ve Helsinki: Werner Söderström, 1952. Genel okuyucu için kapsamlı bir Fin destanı şarkıları antolojisi. Şarkı metinleri, editör tarafından önerilen normal yapısal örüntüyle uyum sağlanması için bir parça değiştirilmiştir. Buna rağmen bu seçme, her şeyden önce estetik amaçlara sahiptir, her şarkının üzerine bilimsel araştırma sonuçları içeren yorumlar eklenmiştir.

_____, *Väinämöinen: Eternal Sage*. Folklore Fellow Communications, 144. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1952. Fin halkının eski şarkılarının merkezi figürü hakkında derinlemesine bir çalışma. Haavio, Väinämöinen şarkılarını ve bu şarkıları etkileyen çevreyi analiz ederek ve dünyadan kapsamlı karşılaştırmalı materyal kullanarak, hâkim olan Väinämöinen kavramını dikkate değer ölçüde değiştirir.

Krohn, Kaarle, *Kalevalastudien* [Kalevala Çalışmaları], 1-4. Folklore Fellow Communications, 53, 67, 71, 72, 75, 76. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1924-28. Fin halk şiiri üzerine Kaarle Krohn'un çalışmalarının kısa bir özeti içerir. Krohn'un Kalevala şarkılarının tarihi geçerliliğinin altında yatan teorisi daha sonraki pek çok bilim adamı tarafından reddedilmiş olmasına rağmen, bu çalışma Fin destanı üzerine yapılan en detaylı çalışma olma özelliğini hâlâ korumaktadır.

Kuusi, Matti, *Sampo-eeos: Typologinen analyysi* [Sampo Destanı: Tipolojik Bir Analiz], Mémoires de la Société Fino-ougrienne, 96. Helsinki: Suomalais-ugrilainen Seura, 1949. *Kalevala*'nın çekirdeğini oluşturan Sampo olarak adlandırılan beş şarkının titiz bir tipolojik çalışmasıdır. Yazar, öncelikle bir biçim analizi uygulayarak ve sömürgeleştirme tarihi hakkındaki verileri kullanarak şarkılar ve kronolojileri arasındaki karşılıklı ilişkileri kurar.

_____, "Varhaiskalevalainen runous" ve "Sydänkalevalainen epiikka ja lyriikka" ["Erken Dönem Kalevala Şiiri" ve "Kalevala Destanlarının ve Lirik Şiirlerinin Zirve Dönemi]. Matti Kuusi, ed., *Suomen kirjallisuus: 1: Kirjoittamaton kirjallisuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ve Otava, 1963. s. 129-272. Fin-Ural ve Baltık arkaplanına karşı sunulan geçmişten günümüze Fin destan ve lirik şarkıları üzerine iyi bir çalışma.

Rus Destanı

Astaxova, A. M. *Byliny: Itogi i problemy izučeniya* [Byliny: Byliny Çalışmalarının Sonuçları ve Sorunları]. Moskova ve Leningrad: Nauka, 1966. Sovyetler Birliği'nde yayımlanan *byliny* çalışmaları üzerine önemli bir tartışma.

_____. *Russkij bylinnyj epos na severe* [Kuzeydeki Rus Bylina Destanı]. Petrozavodsk: Gosudarstvennoe izdatel'stvo Karelo-Finskoy SSR, 1948: Rus *byliny* üzerine önemli bir çalışma. İhtilal öncesi öncü folklorcuların aksine Astaxova *byliny*'yi arkaik, durgun bir fenomen olarak değil, canlı bir süreç olarak çalışmıştır. *Bylina* geleneğinin son yüz elli yılını analiz ederek, halk destanının yaratıcı sürecine mahsus olan temel kuralları kurar ve *byliny* üzerindeki yazılı edebiyat etkisi ve çevrenin önemi üzerine düşündür.

Chadwick, Nora K. *Russian Heroic Poetry*. New York: Russell and Russell, 1964. Rus *byliny*'si ve tarihi şarkıların bir koleksiyonunun İngilizce çevirisi. İlk basımı 1932'de yapıldı. Girişinin ve baş notalarının büyük ölçüde modası geçmiştir.

Propp, V. Ja. *Russkij geroičeskij epos* [Rus Kahramanlık Destanı] ikinci basım; Moskova: Gosudarstvennoe izdatel'stvo xudožestvennoj literatury, 1958. Propp bu çalışmasında, Belinskij'i takip ederek, dönemine uygun idealleri vurgulayan bir *bylina* fikrini içeren, her bylinanın temel fikrini formüle etmeye başlamıştır. Sayısız değerlendirmesi tartışılabilir.

Skaftymov, A. P. *Poëtika i genesis bylin: Očerki* [Byliny'nin Kökeni ve Şiirselliği: Makaleler]. Moskova ve Saratov: Kniгоizdatel'stvo V. Z. Jak-sanova, 1924. İdeolojinin ötesinde *bylina* yapısının araştırılmasının önemini vurgulayan biçimsel bir çalışma. Temel bölümü Skaftymov'un *Stat'i o russkoj literature*'sinde tekrar yayımlandı. Saratov: Saratovskoe knižnoe izdatel'stvo, 1958. s. 3-76.

Sokolov, Y. M. "The Bliny" ve "Historical Songs." *Russian Folklore*. Hatboro, Pa.: Folklore Associates, 1966. s. 291-370. Kullanışlı bibliyografyasıyla *byliny* ve tarihi şarkılar üzerine iyi bir genel çalışma.

Stief, Carl, *Studies in the Russian Historical Song*. Kopenhag: Rosenkilde ve Bagger, 1953. Tarihi Rus şarkıları üzerine önemli bir makaleler koleksiyonu.

Trautmann, Reinhold. *Die Volksdichtung der Grossrussen 1: Das Heldenlied (Die Byline)* [Büyük Rusların Halk Şiiri 1: Kahraman Şarkısı (Bylina)]. Heidelberg: Carl Winter, 1935. Modası geçmiş olmasına rağmen Rus *bylinys*i üzerine kapsamlı bir çalışma. Birinci bölümde genel olarak *bylina* türü ele alınırken, ikinci bölümde Almanca tercümeleleri (oldukça kısaltılmış) ve müstakil *byliny* üzerine yorumlar ele alınır. Trautmann *bylina* için, *bylina* üzerine çalışan bilim adamlarını çoğunun yaptığından daha sonraki bir kökeni belirlemeye eğilimlidir.

Yugoslav Destanı

Braun, Maximilian, *Das Serbokroatische Heldenlied* [Sırp-Hırvat Kahramanlık Şarkısı]. Opera slavica, 1; Göttingen: Vandenhoeck ve Ruprecht, 1961. Yugoslav kahramanlık destanları üzerine en iyi çalışmadır. İlk bölümde kahraman destanlarının genel arkaplanı ve özellikleri verilir, ikinci bölümde müstakil şarkılar ve temler tartışılır.

Burkhart, Dagmar, *Untersuchungen zur Stratigraphie und Chronologie der südslavischen Volksepic* [Güney Slav Halk Epiğinin Stratigrafi ve Krono-

loji Çalışmaları]. Slavistische Beiträge, 33: Münih: Otto Sagner, 1968. Bu çalışma Güney Slav bölgesinin tamamında en arkaik olduğu kabul edilen Makedonya ve Batı Bulgaristan'daki epik şarkılar üzerine yoğunlaşır. İki tem –ejderha savaşları ve kahraman desteğini kazanma- detaylı olarak incelenir.

Maretić, Tomo. *Naša narodna epika* [Halk Destanımız] ikinci basım Belgrad: Nolit, 1966. İlk baskısı 1909 yılında yapıldı. Bu çalışma Yugoslav destanını dilbilimi çatısı altında inceler. Kısım es-kimiş olmasına rağmen, destan şarkılarında ortaya çıkan tarihi kişiliklerin tanımlanması için hâlâ en önemli kaynaklardan biridir.

Murko, Matija. *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike* [Sırp-Hırvat Halk Destanının Ayak İzinde] 1–2. Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 41–42; Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1951. Edebiyattan alınan gerçekçi malzemelerin eklendiği, 1930'dan 1932'ye Murko'nun Yugoslavya'da yaptığı alan gezilerinin bir raporu. İki dünya savaşı arasında Yugoslav destanının durumunu geniş bir resmini verir. Özellikle destan anlatıcılarına odaklanır.

Nazečić, Salko. *Iz naše narodne epike* [Halk Destanımız Hakkında]. Sarajevo: Svjetlost, 1959. Dubrovnik çevresinde *hajdukların* dövüşlerinin -folkloru ve tarihi- ve onlar hakkındaki halk şarkıları üzerine bir çalışma. Daha sonraki şarkıların tarihselleştirilmesinin süreci ve devam eden dönemlerde *hajdukların* idealleştirilmesi eğiliminin çok sayıda örneği.

Parry, Milman-Albert B. Lord, ed. *Serbo-croatian Heroic Songs 1: Novi Pazar: English Translations*. Cambridge ve Belgrad: Harvard Üniversitesi ve Sırp Bilimler Akademisi Basımı, 1954. *Srpskohrvatske junacke pjesme 2: Novi Pazar: Srpskohrvatski tekstovi* [Serbo-croatian Heroic Songs, 2: Serbo-croatian Texts] Belgrad ve Cambridge: Srpska akademija nauka ve Harvard Üniversitesi basımı, 1953. İlk iki cilt Sırp-Hırvat kahramanlık şarkılarının anıtsal serisidir. İkinci cilt, Novi Pazar'da (Sırbistan) kaydedilen 32 orijinal Sırp şarkı metnini ve İngilizce çevirilerini içerir. Bu koleksiyon destan söyleyicilerine göre gruplanmış ve arştırmaları olarak düzenlenmiştir. Her bölüm kaydedici ve destan söyleyicisi arasındaki bir konuşmayla başlar, bunu şarkı metinleri takip eder.

Schmaus, A. *Studije o krajinjskoj epici* [Krajina Destanı Üzerine Çalışmalar], Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 297; Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1953. Krajina (Kuzeybatı Bosna) destanının yeni başlayan yapısal dönüşümü hakkında detaylı bir çalışma. Bazı eklemelerle birlikte bu çalışmanın geliştirilmiş bir versiyonu Almanca "Episierungsprozesse im Bereich der slavischen Volksdichtung" [Slavik Halk Şarkısı Bölgesinde Destan Gelişimi Süreci] *Münchener Beiträge zur Slavenkunde: Festgabe für Paul Diels*. Veröffentlichungen des Ost-europa-Institutes München, IV: Münih: Isar Verlag, 1953, s. 294–320.